

Bijeenkomst Rietveldhuizen-vve, 16 november 2024 Openbare Bibliotheek, te Utrecht. *'Hoe actueel is het Rietveld Schröderhuis?'*

Aanleiding voor een feestje

Op 16 november j.l. vierde de Rietveldhuizen-vve haar vijfde verjaardag met een grote bijeenkomst voor leden en belangstellenden in het prachtige gebouw van de Openbare Bibliotheek aan de Neude te Utrecht.

Circa 100 mensen waren aanwezig op deze dag die Rietvelds beroemdste huis, het Rietveld Schröderhuis, dat dit jaar zijn 100 jarig bestaan viert, centraal stelde. De aandacht was vooral gericht op de relevantie van de ideeën achter het ontwerp, omdat, aldus voorzitter Ida van Zijl, "voor de vereniging de betekenis van Rietvelds erfgoed niet alleen ligt in het werk dat bewaard is gebleven, maar zeker ook in zijn gedachtegoed".

De opzet

Met dit uitgangspunt voor ogen werd de dag opgezet en stond de vraag centraal: "Wat wilde Rietveld toen hij die huizen, expositieruimten, academies en andere gebouwen ontwierp en heeft dat immateriële erfgoed nu nog betekenis?". We nodigden een aantal prominente architecten en kunstenaars uit om in lezingen en discussies met een panel en het publiek tot antwoorden te komen.

Daarnaast wilden we een sfeerbeeld schetsen van het culturele leven waar Rietveld actief aan deelnam met een compilatie van fragmenten uit avant-garde films die de Filmliga propageerde en een optreden van het Rietveld Ensemble met muziek uit de eerste helft van de 20e eeuw.

Welkom door voorzitter Ida van Zijl

De ochtend

Ida van Zijl, voorzitter van de Rietveldhuizen-vve heette de ca 100 bezoekers welkom. Zij kon met trots vertellen dat het, sinds de eerste verkennende bijeenkomst in de Tuinzaal van het Centraal Museum een jaar en 6 dagen geleden, gelukt was om een bloeiende vereniging van de grond te trekken.

Wethouder Eva Oosters

Daarna was het aan Eva Oosters, wethouder voor onder andere cultuur, om de dag te

openen. Zij benadrukte de inzet van de gemeente om creatieve talenten als Rietveld alle ruimte te geven: 'Voor een levendige stad nu en in de toekomst.'

Herman Hertzberger

Herman Hertzberger nam als eerste spreker van de dag, staand, lopend, uit het hoofd sprekend, bezit van het podium. In zijn indrukwekkende, niet van humor gespeend verhaal kwam hij verbluffend snel tot de kern en betekenis van Rietvelds ontwerp. Hij liet de 'Aardappeleters' van Van Gogh zien als voorbeeld van een interieur dat een besloten veilige sfeer wil oproepen. Daarna volgde een foto van het geopende hoekraam van het Rietveld Schröderhuis, waar Rietveld als eerste de hoekstijl weg liet, de zwaartekracht tartend. Daarmee verliet de architectuur zijn naar binnen gekeerde houding, richtte zich nieuwsgierig naar de wereld en stelde zich open voor anderen.

Marie-Jeanne Sas

Marie-Jeanne Sas, architect en medeoprichter van opZoom architecten, nam ons mee op een fascinerende reis. Als kind sleepten haar ouders haar mee naar alle hoogtepunten van de Europese cultuur en architectuur. Op de ogenschijnlijk verveelde puber maakte dit toch zoveel indruk dat zij in Delft bouwkunde ging studeren. Een van haar leermeesters was Herman Hertzberger. Zijn colleges sloten aan bij haar fascinatie voor maatschappelijke ontwikkelingen. Techniek was een andere grote interesse. Nu combineert zij kunst en cultuur, maatschappelijke ontwikkelingen en techniek in haar ontwerpen waarbij biobased bouwen, hergebruik van bestaande gebouwen en het ontwikkelen van nieuwe woonvormen centraal staan. Rietvelds werk leerde zij al vroeg kennen, uit boeken, in musea. Twee huizen door hem ontworpen stonden bij haar in de straat. En met de AKU-fontein in Arnhem, die op dit moment door haar bureau wordt gerestaureerd, als schakel tussen het Sonsbeek paviljoen van Rietveld en het paviljoen van Aldo van Eyck, is de cirkel helemaal rond.

Ronald Willemsen (rechts) in gesprek met v.l.n.r: Maarten Dekker, Ruud Kuijer, Cor van der Meijden en Jurriaan Molenaar

Als afsluiting van het ochtendprogramma vertelden vier kunstenaars over hun fascinatie voor het Rietveld Schröderhuis en hoe dat in hun eigen werk vorm krijgt. Ronald Willemsen, bestuurslid van de vereniging leidde het gesprek. Als eerste kwam Jurriaan Molenaar aan het woord. Hij schildert gebouwen en interieurs in een geabstraheerde vorm en heeft zo enkele prachtige schilderijen van het Rietveld Schröderhuis gemaakt. Cor van der Meijden heeft als artist in residence een tijd in de Erasmuslaan 9 tegenover het Rietveld Schröderhuis gebivakkeerd. Een bezoek van enkele uren aan het huis inspireerde hem tot het maken van collages gebaseerd op de kleur en structuur van de wanden van het huis. Maarten Dekker is vooral gefascineerd door het hoekraam van het Rietveld Schröderhuis dat hij één op één namaakte en omwerkte tot een schilderij dat bezoekers mogen aanraken. Hij gaf ook aan dat hij in de huidige museale opstelling van het Rietveld Schröderhuis mist hoe het echt werd gebruikt. Laat dat vooral zien, was zijn advies. Ruud Kuijer is geboeid door de sculpturale kwaliteit van Rietvelds meubelen. Voor het Centraal Museum stelde hij dit jaar een tentoonstelling samen van paren: telkens een meubel van Rietveld en een sculptuur van zijn hand.

Pauzeprogramma

In de lunchpauze werd een compilatie van filmfragmenten vertoond, samengesteld door Vera de Lange van verascoop.

Rietveld was vanaf de oprichting betrokken bij de Filmliga als bestuurslid. Later kreeg hij opdracht om de bioscoop Vreeburg, waar de Filmliga-avonden in Utrecht plaatsvonden te verbouwen, met een appartement erboven waar hij zelf met zijn gezin zou gaan wonen. De cinema speelde een niet onbelangrijke rol in het leven van Rietveld. De nieuwste experimentele films kon hij zien tijdens de Filmliga-programma's, of misschien wel bij Truus Schröder thuis, met de filmprojector die op een vroege foto van het Rietveld Schröderhuis staat. Te zien waren gedeelten uit: Chelovek's kinoapparatom (SUHH, Dziga Vertov, 1929), Vormittags-Spuk (DEUZE, Hans Richter, 1928), Kabels leggen (NL, Erich Claunigk, 1930), Berlin, die Sinfonie einer Grossstadt (DEUZE, Walter Ruttmann, 1927) en anhatta (US, Paul Strand, Charles Sheeler, 1921)

V.l.n.r: Marie-Jeanne Sas, Jan-Willem Andriesssen, Hans-Hugo Smit en Pieter Hooimeijer

De middag

Onder de deskundige leiding van Pieter Hooimeijer, emeritus hoogleraar Sociale Geografie en Planologie aan de universiteit Utrecht discussieerden Hans-Hugo Smit, sr. marktanalist Bouw en Gebiedsontwikkeling Rabobank, Jan-Willem Andriessen, bouwkunstmakelaar en Marie-Jeanne Sas van opZoom architecten en de zaal overde actualiteit van Rietvelds gedachtengoed. Dit thema was vertaald in de stelling: 'Elk mens heeft recht op een woning en een woonomgeving die de ruimtelijke ervaring en de persoonlijke bewustwording stimuleert.' Smit wees erop hoe de huidige financiering van de woningbouw hoofdzakelijk gericht is op direct rendement en daarom een beletsel vormt om bij het bouwen rekening te houden met ontwikkelingen op de lange termijn. Andriessen benadrukte dat de focus vaak op kwantiteit in plaats van kwaliteit ligt. Lange procedures, hoge bouwkosten, grondkosten en het tekort aan vakmensen maken het realiseren van een mooie woonomgeving waar binnen en buiten met elkaar zijn verbonden tot een ingewikkelde opgave. Sas lichtte toe hoe haar bureau met deze opgaven omging. Vanuit de zaal werd onder andere opgemerkt dat ook de bewoner eigenaar of huurder, gevangen zit in de beperkingen van de huidige woonmarkt. Zoals te verwachten viel was de discussie nog lang niet afgerond toen de pauze aanbrak. Maar de hoeveelheid informatie, de beelden uit heden en verleden en de diverse gezichtspunten waren zo indrukwekkend dat een kopje thee en een ontspannen afsluiting van de dag meer dan welkom waren.

Het Rietveld Ensemble, een internationaal gezelschap van top musici, deze dag bezet door: Elisabeth Perry, Richard Wolfe, Matthias Naegele en Nancy Braithwaite speelde tot slot muziekstukken uit de eerste helft van de 20ste eeuw van Julius Röntgen (1855-1932), Rebecca Clarke (1886-1979) en Rezso Kokai (1906-1968).

Afsluiting

Ida van Zijl sloot de middag af door allen te bedanken die deze dag mogelijk hebben gemaakt en de tip, terugkomend op het beroemde raam waar de ochtend mee begon: 'Mocht je het Rietveld Schröderhuis gaan bezoeken, kijk dan vooral naar buiten, want volgens Rietveld is het huis is alleen maar een achtergrond van het leven.'

Met dank aan

Deze dag is mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van Asnova architecture, het Carel Nengermanfonds, het Cultuurfonds Utrecht, erik & petra hesmerg photography, Karbouw aannemer, K.F. Hein Fonds, de Rabobank, de Rietveld Stichting, Werkplaats voor Architectuur Utrecht, JWDJA Architecten en Verlaan en Bouwstra.